

– Költészet és zene – ez egyrészt nagyon szép, másrészt szinte önként adódó társítás. A Kaláka több mint negyven éve működteti ezt a „tandem”-et. Hogyan választott költőt az együttes? A tagok kedvenc költőivel kezdték? Vagy a véletlen hozta őket?

– A vers és az ének összekapcsolása nem mai találmány. Valaha nem létezett egyik a másik nélkül. Régen a költők is „ad notam” írtak verseket, amiket nem elszavaltak, hanem elénekelték. Aztán a vers szép lassan elhagyta a dallamot – legalábbis a költők által írott vers, hiszen a népdal továbbra is megmaradt énekelt versnek. Talán nem véletlen, hogy első dalaink is kicsit népdalszerűek voltak. Petőfivel, Arannyal, Csokonaival kezdtük, de gyorsan bekerült a repertoárba Weöres Sándor és József Attila is. Nekik sok olyan versük van, ami „adja magát” a megzenésítésre – hibátlan rímek, hibátlan ritmusok –, ez persze még nem garancia arra, hogy jó is lesz a dal...

Aztán gyorsan szaporodtak a szerzemények, jöttek a kedvenc költők és versek Shakespeare-től Kosztolányin át Bari Károlyig.

– Nem szeretnék ezoterikus lenni, de van olyan gyakorlat, hogy a zeneszerző „meghallja” a zenét, miközben a verset olvassa, vagy hogy együttesen alakítják a zenét, hogy már azt is nehéz eldönteni, ki a szerzője?

– Mi azért nem vagyunk a szó hagyományos értelmében zeneszerzők, nem is tanultuk ki a mesterség fortélyait, én például építészként végeztem a Műegyetemen. Kezdetben sokszor közösen dolgoztunk, „kalákában”, mindenki beleadta azt a keveset, amit tudott. Sokáig nem is nevesítettük a szerzőt, még az első, elég későn, 1977-ben megjelent lemezünkön is csak az szerepelt, hogy a dal születésekor kik voltak az együttes tagjai. Aztán később – részben szerzői jogi szempontok miatt, részben meg azért, mert nem voltunk egyformán termékenyek – kiírtuk a szerzőket, és a korai szerzeményeket is valahogy „elosztottuk” egymás közt. Manapság már sokkal individuálisabban dolgozunk, és igen, van olyan, hogy az ember olvassa a verset, és meghallja a dallamot. Ha nem is mindjárt azonnal. Itt van például a Születésnapomra József Attilától, amit gimnazista korom óta tudok kívülről, és harminc évvel később egyszer, amikor ott nyílt ki a kötet, ránéztem, és azt mondtam, hogy „de hiszen ez úgy van, hogy...” És már kész is volt a dal. De előfordul, hogy minden hangot százszor meggondol az ember.

– Weöres költőként és fordítóként is szerepel a lemezeken. Amikor például Jeszenyin A kék tűzesőjét kezdték el, szempont volt az, hogy kinek a verse a magyar változat?

– Nem hiszem. Dani írta a dallamot, és gondolom, nem az volt a célja, hogy Jeszenyinnek ezt a versét megzenésítse, hanem úgy szeretett bele ebbe a versbe, ahogy azt Weöres Sándor lefordította. Később, amikor a Jeszenyin-lemezen, a Fekete emberen dolgozott a zenekar, akkor már lehet, hogy végigolvasták a lehetséges változatokat, mielőtt hozzáfogtak egy-egy vershez, de abban a munkában én nem voltam benne, akkor éppen – 15 éven át – nem voltam tagja a Kalákának.

– Megkérdezhetem, hogy mi volt a kiesés oka?

– Éppen elmúltam tizennyolc, amikor a zenekar megalakult. Nagyon intenzíven dolgoztunk, próbák, fellépések, utazások. Közben elvégeztem az egyetemem, megnősültem, folyamatosan változott az életem, és én is változtam. Jól jött volna akkor, ha egy kicsit kisebb a hajtás. A zenekar viszont csöppet sem akart lazítani, és ez állandó konfliktusokat okozott köztünk, hiszen én sokszor fékeztem a többiek lendületét. Úgy döntöttek, hogy megpróbálkoznak egy másik felállással, és ezzel mindannyian jól jártunk. Mint ahogy azzal is, hogy 1996-ban úgy döntöttünk, hogy megint együtt játszunk, ha nem is mindent. Gyerekeknek azóta is csak a magam koncepciója szerint muzsikálok.

– Mit segít a zene, mit tesz hozzá a Rózsa, rózsához vagy a Haragosihoz? Hogy látja ezt a viszonyt?

– A zene értelmez és kiemel, a megzenésített versben már a zeneszerző, az énekes véleménye is benne van. Végigvezeti a hallgatót a versen, meghatározza a hangulatát, és megkönnyíti számára a befogadást. De akár el is fedheti előle a lehetséges egyéb értelmezéseket. Persze, csak akkor, ha jó a dal. Nem egy dalt írtam meg azért, mert hallottam valakitől egy megzenésítést, és haragudtam rá, hogy „hiszen ez a vers nem is olyan”. Az is megtörtént, hogy „jó, de lehetne máshogy is”. De egy jól eltalált dal hallatán az ember már csak örül, és eszébe se jut újat írni, legfeljebb azon kesereghet, hogy ez miért nem neki jutott eszébe. Mindenesetre a dal szövege már nem feltétlenül azonos a verssel. A zeneszerző ismételhet, összekeverhet sorokat, kihagyhat versszakokat. Csak hozzá nem írhat semmit, ahhoz csak a költőnek van joga. Egyszer épp Sanyi bácsi írt át valamit miattunk az Első szimfónia második tételében. Hallgatta, hogyan énekeljük, fogta a kötetét, áthúzott egy sort, és odaírt egy másikat, mondván, hogy ez így sokkal jobb lesz. Amikor meg Kiss Anna verseire írt lemezemre dolgoztam, akkor egy, Anna által két változatban megírt versből, a Nagy madárból összeollóztam egy harmadikat, ő pedig, érve és elfogadva a szándékomat, hozzáírta azt a két sort, ami gyönyörűen kikerekítette, kiteljesítette az én verziómat. Szóval néha ilyen is előfordul.

– Mi az Ön kedvenc Weöres-verse?

– Jó, hogy írásban adom az interjút, mert erre nem nagyon tudnék felelni. Sok van. Illetve mindig más. Másokat szerettem, amikor fiatal voltam, mást, amikor gyerekelem született („... kék gyöngyöt tesz bársony tokba...”), mást most. Azaz nem mást, hanem mást is. Egyre többet. És amikor éppen valamelyiken agyaltam, és talán jobban elmélyedtem benne, mint a többiben, akkor éppen azt. Most például nagyon szeretem az Ars poeticát. („Fogd el a lélek árján fénylő forró igéket: / táplálnak, melengetnek valahány világévet / s a te múlt dalodba csak vendégségbe járnak, / a sorsuk örökélet, mint sorsod örökélet, / társukként megölelnek és megint messze szállnak.”) De hogy jobban szeretném ezt, mint a Valse triste-et, a Fű, fa, füstöt vagy a Bóbitát? Ez nyilván lehetetlen...

– Rengeteg Weöres-vers megzenésítődött, még sincs Kaláka–Weöres. Mi ennek az oka? Vagy már készül?

– A Hangzó Helikon sorozatnak nagyon sokat köszönhetünk! Legutóbb például Szabó Lőrincet. Vagy én Kiss Annát. Remélem, még sokáig folytatódik, folytatódhat ez a munka. És ha igen, akkor a következő biztosan egy Weöres-kötet lesz a Kalákától. Valóban rengeteg dalunk van tőle, és mindig készülnek újak is. Csak tudnám, hogy melyiket hagyjuk majd ki, ha nem fér rá egy CD-re az összes...

– Ha egy koncert előtt arra kérnék, magyarázza el, miért nagy költő Weöres, mit mondana?

– Nagy költő volt, mert megvolt benne a bölcsességnek és a kajláságnak a jóleső összhangja, és ehhez az összhanghoz tökéletes verselő-tudás, páratlan nyelvi hajlékonyság, leleményesség, játékoság társult. Ő amúgy minden minősítést, kategorizálást, beskatulyázást elutasított, elég csak elolvasni a Nagyság című versét. Vagy a Harmadik nemzedéket. „Mit bánom én, hogy versed mért s kinek szól, / csak hátgerincem borzongjon belé. (...) Ó, szépség lázmérője, hátgerinc, / te néma bölcs: te légy, te légy bírálóm!” Igen, azt hiszem, ez a legjobb válasz. Ha az ember Weöres Sándor költői nagyságáról szeretne megbizonyosodni, hagyatkozzon egész nyugodtan a hátgerincére...

Kategória: WEÖRES SÁNDOR 100

Denumire autor: Demény Péter

Látó Szépirodalmi Folyóirat